

UVOD V KAZENSKO PROCESNO PRAVO REPUBLIKE SLOVENIJE IN EVROPSKE UNIJE

dr. Anže Erbežnik • dr. Zlatan Dežman

LEXPERA®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2022

Predgovor

Od izida knjige *Kazensko procesno pravo Republike Slovenije* leta 2002 istih avtorjev (prav tako pri GV Založbi), v katero je zajet prvi celovit prikaz kazenskega procesnega prava v Sloveniji, je bil Zakon o kazenskem postopku (ZKP iz leta 1994) doslej spremenjen že petnajstkrat (nazadnje z novelo ZKP-O iz leta 2020), v monografiji pa so bile upoštevane le štiri novele. V zakon in tematiko kazenskega procesnega prava je poseglo tudi več odločitev tako Ustavnega sodišča RS kot Evropskega sodišča za človekove pravice (zlasti glede 3., 5., 6. in 8. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah). Slovenija je medtem tudi prevzela pravni okvir EU. Zakonodajni posegi so v razmeroma kratkem obdobju temeljito spremenili ne le normativno strukturo ZKP, temveč tudi način procesnopravnega razmišljanja. Kljub prvotnim prizadevanjem za sistemsko bolj poenoten, skladnejši, koherentnejši in bolj unificiran kazenski postopek je ta zaradi zahteve po večji učinkovitosti in ekonomičnosti z uvedbo vrste alternativnih postopkov za reševanje sporov na konsenzualen način z odlaganjem kazenskega pregona postajal vse bolj simplificiran in zato tudi bolj diferenciran. V tej smeri je bil pomembno preoblikovan zlasti z novelo ZKP-K, s katero je bila z institutom sporazuma o priznanju krivde, obveznim predobravnavnim narokom in narokom za izrek kazenske sankcije v redni kazenski postopek uvedena konsenzualnost kot njegova najpomembnejša (post)tranzicijska sprememba. V takšnih postopkih namreč psihološki pritisk nadomesti argumentacijskega, oba pa črpata moč iz negotovosti narave prava. Zaradi večje participativnosti strank se je težišče celotnega (pred)procesnega dogajanja premaknilo na obdolženca, javnopravna narava kazenskega prava pa se s tem zmanjšuje. To kažejo tudi težnje po odpravi judicializacije predhodnega postopka z odpravo sodne preiskave in njeno nadomestitvijo s tožilsko preiskavo. O tem je potekala polemika ob sprejemanju novele ZKP-N in je bila z novelo ZKP-O po nepotrebnem odpravljena sodna preiskava za postopke, v katerih sodeluje evropsko javno tožilstvo. Po taki transformaciji kazenski postopek tudi ne postaja bolj akuzatoren ali bolj adversaren, temveč bolj inkvizitorno-administrativen, kar je del pojava vesplošnega civilizacijskega nazadovanja pravne misli in družbe. Številne novosti v procesni kazenski zakonodaji so torej pomembno spremenile procesni položaj treh temeljnih procesnih subjektov in s tem nekatera temeljna procesna načela. Zaradi teh sprememb je bilo obsežno spremenjeno tudi organi-

zacijsko kazensko procesno pravo. Normativna struktura kazenskega postopka se je začela temeljito preoblikovati, pogoste spremembe pa so utrjevale domnevo, da se s takšnimi parcialnimi *ad hoc* rešitvami v njegovo sistemsko neskladnost dodajajo le še nova neskladja. Vlada je na podlagi ocene, da v Sloveniji potrebujemo nov model kazenskega postopka, leta 2005 imenovala delovno skupino, ki je nato pripravila dva osnutka ZKP-1. Temeljila sta na konceptu tožilske preiskave, vendar sta v strokovni javnosti oba naletela na neugoden odziv in bila zavrnjena. Kljub takšnemu spoznanju ostaja ideja radikalne reforme kazenskega postopka latentno prisotna tako v politiki kot v delih pravosodja ter nakazuje vse močnejše vdiranje represivne logike v družbo. Radikalna reforma na tako občutljivem pravnem področju namreč lahko prinese izjemno pravno negotovost. Prehod na nov model kazenskega postopka, oblikovan predvsem z zgledovanjem pri drugih kazenskih procesnopравниh sistemih, je tvegan in poln pasti, ker prezre naravo prava in njegovo nenehno razvijanje. Tuje izkušnje opozarjajo, da pri snovanju prihodnjega kazenskega postopka ne sme biti odločilno predvsem razmerje med »konservativnimi« in »progresivnimi« tendencami, temveč je treba paziti na ravnotežje med kontinuiteto in preveliko diskontinuiteto. Kako občutljivo je lahko radikalno preoblikovanje celotne infrastrukture kazenskega postopka, kaže usoda zakona o kazenskem postopku Republike Hrvaške iz leta 2008, s katero si delimo tudi postopkovno kazenskopravno tradicijo. Z njim je bil hrvaški kazenski postopek radikalno reformiran, uvedena je bila tožilska preiskava in odpravljen institut preiskovalnega sodnika; tak zakonski koncept si nekateri želijo tudi pri nas. Težava pa je, ker je v konceptu tožilske preiskave bolj poudarjeno njegovo preoblikovanje v izrazito inkvizitorno-administrativni kazenski postopek, torej postopek, kakršen je bil uveljavljen že z jugoslovanskim zakonom o kazenskem postopku iz leta 1948, in ne v kontradiktorni kazenski postopek, ki je merilo demokratičnosti modernega kazenskega postopka.

Prizadevanja za nov model kazenskega postopka so v svojem bistvu usmerjena k drugačnim proceduralnim pravilom. Ta pravila določajo status resnice o pravno pomembnih dejstvih, zato so sestavni del proceduralne resnice same. V kazenskoprocesni doktrini je že dolgo utrjeno spoznanje, da je zgodovina velike reforme zakona o kazenskem postopku zgodovina njenih zablod. Popolnega zakona ni in ga ne bo. Zato je kriterij (ne)ustreznosti ureditve z ZKP lahko le sodna praksa, in ne zaverovanost v domnevno večvrednost zakonske ureditve kazenskega postopka v nekem tujem pravnem sistemu (kjer se o ustreznosti veljavnega zakonskega koncepta prav tako nenehno dvomi). Šele v sodni praksi se namreč razkrije, da je narava prava pretežno procesna. Vendar pa težave z oblikovanjem zakonskega koncepta novega modela kazenskega postopka še ne pomenijo, da moderno kazensko procesno pravo nima idejno-filozofske pod-

lage za oblikovanje normativne strukture kazenskega postopka in zato tudi ne metodološke podlage. Tak idejno-filozofski temelj modernega kazenskega procesnega prava oziroma njegova metodološka podlaga je doktrina o varstvu obdolženčevih (ustavnih) človekovih pravic. Ta doktrina je njegova reflektivna instanca, v kateri se kot v svoji zrcalni podobi ogleduje pozitivna zakonska ureditev kazenskega postopka kot legitimno pravo, torej kot vir pravega prava, ki kaže tudi resnično podobo neke družbe, nekakšen drugi Janusov obraz. Kot takšna je idejno-filozofska podlaga za permanentno kritiko permanentno nezadostne in nepopolne kazenske procesne zakonodaje.

Kazenski postopek je tudi izrazito ustavnopravna kategorija. Zato so njegovi instituti predmet nenehnega ustavnopravnega diskurza. Konstitucionalizacija, torej usklajevanje posameznih procesnih institutov kazenskega postopka z Ustavo RS, je tako pomemben del metodologije njegovega razvoja. To dokazujejo postopki ocene ustavnosti in ustavnih pritožb, s katerimi dobijo odločbe Ustavnega sodišča precedenčni učinek. Šele ob sporu in načinu njegovega razreševanja v konkretni zadevi se zastavi vprašanje pravnosti. Zato nadaljnja zakonodajna dinamika v metodološkem pogledu upravičeno poteka z vnašanjem parcialnih sprememb. Ob tem v zadnjem času na postopek vpliva tudi vse bolj vplivno kazensko (procesno) pravo EU kot federalno pravo. To je na procesnopravnem področju zaznavno v treh oblikah: ob instrumentih čezmejnega sodelovanja, zasnovanih na načelu vzajemnega priznavanja, harmonizaciji pravic udeležencev v postopkih in vzpostavitvi organa pregona EU – evropskega javnega tožilstva. Tudi to pravo se vse bolj opira na učinkovitost pregona, vendar na škodo posameznikovih pravic s težnjami preventivne logike. Kazensko pravo EU pa ni kar dano, temveč se oblikuje v zakonodajnem postopku. V njem imajo možnost sodelovati tudi slovenski predstavniki in pri tem zagovarjati določbe slovenske ustave glede varstva človekovih pravic, na primer pri vprašanih sodne avtorizacije in pravice do zasebnosti. Te možnosti žal ne uporabijo pogosto, bodisi zaradi indiferentnosti bodisi celo zaradi partikularnih interesov nekaterih deležnikov.

Obsežne spremembe ZKP in včlanitev naše države v EU so torej v sicer tradicionalno sistemsko zasnovo ZKP dodale vrsto pomembnih novosti, ki so temeljito spremenile procesni položaj vseh treh temeljnih procesnih subjektov. S tem so načele nove teoretične in praktične dileme ter avtorja spodbudile k pisanju te monografije. Za prikaz splošnih institutov sva se odločila zaradi treh razlogov. Prvič, ker je procesna logika, ki preveva temeljne procesne institute, neodvisna od tipa kazenskega postopka, drugič, ker je materija tega dela morda že sicer (pre)obsežna, in tretjič, ker je ureditev posebnih postopkov obravnavana v posebnem delu. Ob tem pa upava, da ta monografija, ki obravnava veljavni

zakon o kazenskem postopku, ne bo »labodji spev« ob poslavljanju dostojnega kazenskega postopka.

*prof. dr. Anže Erbežnik in
izr. prof. dr. Zlatan Dežman*

Bruselj in Maribor, februarja 2022

Kazalo

Zgodovinski razvoj kazenskega procesnega prava	19
Uvod	19
I. Obtožni (akuzatorni) kazenski postopek	21
1. Akuzatorni postopek v antični Grčiji	22
2. Kazenski postopek v starem Rimu	22
2.1. Kazenski postopek v obdobju rimskih kraljev	23
2.2. Akuzatorni postopek rimske republike	23
2.3. Kazenski postopek v obdobju rimskega cesarstva	28
3. Angleški akuzatorni postopek 17. in 18. stoletja	30
4. Bistvene značilnosti akuzatornega kazenskega postopka	31
II. Preiskovalni (inkvizitorni) kazenski postopek	32
1. Značilnosti kazenskega postopka zgodnjega fevdalnega obdobja	33
2. Kanonski postopek	36
3. Recepcija rimsko-kanonskega kazenskega prava	39
3.1. Italija	39
3.2. Nemčija	40
3.2.1. Constitutio Criminalis Carolina (Karolina)	40
3.2.2. Razvoj po Karolini	44
3.2.3. Pruski kazenski red	46
3.2.4. Bavarski kazenski zakonik	47
3.3. Francija	53
3.4. Avstrija	57
4. Bistvene značilnosti inkvizitornega kazenskega postopka	60
5. Vpliv pravne filozofije 17. in 18. stoletja na konec obdobja inkvizitornega kazenskega postopka	62
6. Kazenski postopek francoske revolucije	66
III. Mešani (akuzatorno-inkvizitorni) kazenski postopek	67
Razvoj kazenskega procesnega prava na območju Slovenije	71
Uvod	71
I. Obdobje od leta 1874 do leta 1941	71
1. Kazenskopravni red iz leta 1874	71
2. Kazenski postopek Kraljevine Jugoslavije	76

II. Obdobje od leta 1941 do leta 1953	78
III. Zakonik o kazenskem postopku iz leta 1953	83
IV. Novela Zakonika o kazenskem postopku iz leta 1967	86
V. Zakon o kazenskem postopku iz leta 1977	91
VI. Zakon o kazenskem postopku Republike Slovenije iz leta 1995 ...	93
1. Novela ZKP-A	95
2. Novele ZKP-B, ZKP-C in ZKP-D	97
3. Novela ZKP-E	98
4. Novela ZKP-F	103
5. Novela ZKP-G	103
6. Noveli ZKP-H in ZKP-I	104
7. Novela ZKP-J	104
8. Novela ZKP-K	107
9. Novela ZKP-L	114
10. Novela ZKP-M	115
11. Novela ZKP-N	117
12. Novela ZKP-O	123
VII. Neuspešni predlog popolne preнове Zakona o kazenskem postopku (ZKP-1)	126
1. Izhodišče	126
2. Problematika preнове	128
3. Sklep	133
VIII. Stadiji in faze rednega kazenskega postopka po ZKP	134
Kazensko procesno pravo kot znanost	137
Uvod	137
I. Vrste kazenskega procesnega prava	137
1. Redno in izredno kazensko procesno pravo	138
2. Splošno (generalno) in posebno (specialno) kazensko procesno pravo	138
3. Temeljno in dopolnilno kazensko procesno pravo	139
4. Glavno in stransko ter trajno in začasno kazensko procesno pravo	140
5. Notranje (nacionalno) in mednarodno kazensko procesno pravo	140
II. Metodologija preučevanja kazenskega procesnega prava	141
III. Dopolnilne znanosti kazenskega procesnega prava	144
1. Zgodovina kazenskega procesnega prava	144

2.	Filozofija kazenskega procesnega prava	145
3.	Primerjalno (komparativno) kazensko procesno pravo	146
4.	Kriminalitetna politika	147
5.	Kriminalitetna sociologija	148
6.	Procesnopravna logika	148
7.	Kriminalistika	151
8.	Sodna ali forenzična medicina	152
9.	Sodna ali forenzična psihiatrija	153
10.	Sodna ali forenzična psihologija	153
11.	Kazenska statistika	153
12.	Kriminologija	154
13.	Viktimologija	154
14.	Penologija	154
IV.	Odnos kazenskega procesnega prava do drugih pravnih področij .	155
1.	Odnos med kazenskim procesnim in kazenskim materialnim pravom	155
1.1.	Instrumentalna (ancilarna) koncepcija	157
1.2.	Avtonomna koncepcija	157
2.	Ustavno pravo in kazensko procesno pravo	161
3.	Civilno procesno pravo in kazensko procesno pravo	163
4.	Kazensko izvršilno pravo in kazensko procesno pravo	165
5.	Kazensko procesno pravo in drugi postopki kaznovalnega prava	165
V.	Pojem kazenskega postopka	168
1.	Teorija o kazenskem postopku kot pravnem odnosu	169
2.	Koncepcija o tristrani perspektivi kazenskega postopka	172
3.	Teorija o procesnih predpostavkah	172
4.	Realistično pojmovanje kazenskega postopka	174
5.	Kazenski postopek kot pravni položaj	174
6.	Kazenski postopek kot družbeni sistem legitimacije	176
7.	Definicija kazenskega postopka	178
7.1.	Kazenski postopek kot medsebojno razmerje pravic in dolžnosti med temeljnimi procesnimi subjekti	178
7.2.	Doktrina o človekovih pravicah in teorija o kazenskem postopku kot pravnem odnosu	179
7.3.	Temeljne značilnosti pravnega razmerja	181
7.4.	Sklep	182

Viri kazenskega procesnega prava	185
Uvod	185
I. Notranji viri	185
II. Zunanji viri	191
III. Vpliv sodne prakse in kazenskopravne znanosti na vire kazenskega procesnega prava	195
IV. Razlaga predpisov kazenskega procesnega prava	196
1. Skladnost predpisov	196
2. Metode razlage	197
2.1. Jezikovna razlaga	197
2.2. Logična razlaga	198
2.2.1. Logični argumenti	198
2.2.2. Logične napake	199
2.3. Sistematična razlaga	200
2.4. Primerjalna razlaga	201
2.5. Zgodovinska razlaga	201
2.6. Teleološka razlaga	201
2.7. Razlaga z analogijo	201
2.8. Razlaga, skladna s pravom EU	203
Veljavnost predpisov kazenskega procesnega prava	205
I. Časovna veljavnost (<i>tempus regit actum</i>)	205
II. Krajevna veljavnost (<i>locus regit actum</i>)	206
III. Osebna veljavnost	207
1. Materialna kazenskopravna imuniteta	208
2. Procesna kazenskopravna imuniteta	208
2.1. Politično-administrativna imuniteta	209
2.2. Mednarodnopravna imuniteta	211
IV. Kazenskopravna pristojnost	211
1. Stvarna in funkcionalna pristojnost kazenskega sodišča	212
1.1. Stvarna pristojnost okrajnih sodišč	212
1.2. Stvarna pristojnost okrožnih sodišč	213
1.2.1. Funkcionalna pristojnost posameznih procesnih organov okrožnega sodišča in njihova sestava	214
1.2.2. Pristojnosti preiskovalnega sodnika	214
1.2.3. Pristojnosti izvenrazpravnega (zunajobravnavnega) senata	217

1.2.4.	Pristojnosti sodnika izvenrazpravnega (zunajobravnavnega) senata	220
1.2.5.	Pristojnosti obravnavnega senata	221
1.2.6.	Pristojnosti predsednika sodišča	224
1.3.	Stvarna pristojnost višjih sodišč	225
1.4.	Stvarna pristojnost Vrhovnega sodišča Republike Slovenije	225
2.	Krajevna pristojnost kazenskega sodišča	229
2.1.	Splošna pravila o krajevni pristojnosti	229
2.2.	Posebne vrste krajevne pristojnosti	229
2.2.1.	Krajevna pristojnost po medsebojni zvezi (objektivna in subjektivna koneksiteta)	229
2.2.2.	Odrejena pristojnost	230
2.2.3.	Prenesena pristojnost	231
2.2.4.	Krajevna pristojnost sodišča za kazniva dejanja, storjena na domači ladji ali na domačem letalu	232
2.2.5.	Krajevna pristojnost sodišča za kazniva dejanja, storjena s tiskom	232
2.2.6.	Izbirna, elektivna pristojnost	233
3.	Združitev in izločitev postopkov	233
4.	Spor o pristojnosti kazenskega sodišča	233
	Temeljna načela kazenskega procesnega prava	235
I.	Splošno o temeljnih načelih	235
II.	Ustavna načela kazenskega procesnega prava Republike Slovenije ..	238
1.	Načelo pravičnosti kot najvišje procesno načelo	238
2.	Načelo prepovedi ponovnega sojenja o isti stvari	242
3.	Načelo domneve nedolžnosti	248
4.	Temeljna načela, ki določajo predpostavke za omejevanje človekovih pravic v kazenskem postopku	255
4.1.	Načelo utemeljenosti suma (določene stopnje verjetnosti)	255
4.2.	Načelo pravnosti	255
4.3.	Načelo določenosti zakonskih pogojev za poseg v človekove pravice	256
4.4.	Načelo sodnega nadzora	257
4.5.	Načelo sorazmernosti	258
III.	Načela, ki zadevajo začetek kazenskega postopka	261
1.	Načelo akuzatornosti	261

2.	Načelo oficialnosti	262
3.	Načelo legalitete	265
IV.	Načela, ki zadevajo potek kazenskega postopka	268
1.	Preiskovalno (inkvizitorno) in razpravno (kontradiktorno) načelo	268
1.1.	Preiskovalno (inkvizitorno) načelo	270
1.2.	Razpravno (kontradiktorno) načelo	272
2.	Načelo ustnosti	274
3.	Načelo neposrednosti	275
3.1.	Načelo neposrednosti in nezamenljivost sodnika	276
3.2.	Kontinuiteta in koncentracija procesnih dejanj na glavni obravnavi	277
3.3.	Načelo neposrednosti v različnih fazah kazenskega postopka	277
3.4.	Načelo neposrednosti in prepoved sojenja v nenavzočnosti strank	280
4.	Načelo proste presoje dokazov	284
4.1.	Prosta presoja dokazov in pravilo <i>in dubio pro reo</i> ..	286
4.2.	Načelo proste presoje dokazov po ZKP	287
4.3.	Formalna dokazna pravila	288
5.	Načelo javnosti	290
5.1.	Načelo javnosti na glavni obravnavi	291
5.2.	Načelo javnosti v drugih fazah postopka	293
5.3.	Nekatere slabosti načela javnosti	293
6.	Načelo iskanja materialne resnice	294
6.1.	Materialna resnica kot zgodovinska kategorija kazenskega procesnega prava	298
6.2.	Resnica in kontradiktornost	299
6.3.	Pravni status resnice v ZKP	301
6.4.	Procesna pravila, ki omejujejo dostop do resnice v ZKP	302
6.5.	Resnica kot stopnja verjetnosti, da je bilo storjeno kaznivo dejanje	303
6.5.1.	Razlogi za sum	305
6.5.2.	Utemeljeni razlogi za sum	306
6.5.3.	Utemeljen sum	307
6.5.4.	Resnica in prepričanje	308
6.6.	Diskurzivni model kazenskega postopka in pojem resnice	309

V. Načela organizacije kazenskih sodišč	311
1. Neodvisnost	312
1.1. Vsebinska (funkcionalna) neodvisnost	312
1.2. Organizacijska (personalna) neodvisnost	316
1.2.1. Imenovanje sodnikov	317
1.2.2. Trajni mandat in razrešitev sodnika	319
1.2.3. Notranja organizacijska neodvisnost	320
1.3. Neodvisnost sodišč in pravo EU	321
2. Z zakonom ustanovljeno sodišče in zakoniti sodnik	325
3. Nepristranskost	328
3.1. Subjektivni elementi sodnikove nepristranskosti	329
3.2. Objektivni elementi sodnikove nepristranskosti	330
3.3. Izločitev sodnika	337
Kazensko procesno pravo EU	343
Uvod	343
I. Zgodovinski razvoj kazenskega procesnega prava EU	344
II. Načelo vzajemnega priznavanja	347
1. Splošno o vzajemnem priznavanju	347
2. Harmonizacija na ravni EU kot nujni spremljevalec vzajemnega priznavanja	350
3. Instrumenti vzajemnega priznavanja	353
3.1. Predaja oseb – evropski nalog za prijetje in predajo (ENPP)	353
3.1.1. Opredelitev ENPP	353
3.1.2. Področje uporabe in dvojna kaznivost	355
3.1.3. Opredelitev pravosodnega organa	359
3.1.4. Vsebina in oblika ENPP	364
3.1.5. Načelo sorazmernosti	366
3.1.6. Načelo specialnosti	367
3.1.7. Nadaljnja predaja ali izročitev	370
3.1.8. Postopek v zvezi z ENPP	371
3.1.8.1. Pošiljanje ENPP	371
3.1.8.2. Podaja soglasja glede predaje	371
3.1.8.3. Časovni roki odločitve in predaje	372
3.1.8.4. Slovenija kot izvršitvena država	374
3.1.8.5. Slovenija kot odreditvena država	378
3.1.8.6. Omejevalni ukrepi glede postopka o ENPP	379

3.1.8.7.	Odločitev v primeru več nalogov oziroma naloga in zahteve po izročitvi	381
3.1.9.	Pravice zahtevane osebe	385
3.1.10.	Zavrnitveni razlogi	386
3.1.10.1.	Obvezni zavrnitveni razlogi	388
3.1.10.2.	Fakultativni zavrnitveni razlogi	400
3.1.11.	Zahtevana jamstva	405
3.1.12.	Časovna veljavnost ENPP	406
3.2.	Čezmejno pridobivanje dokazov v EU in evropski preiskovalni nalog (EPN)	406
3.2.1.	Medsebojna pravna pomoč v kazenskih zadevah	407
3.2.2.	Od medsebojne pravne pomoči k vzajemnemu priznavanju	409
3.2.3.	Opredelitev EPN	411
3.2.4.	Področje uporabe EPN	411
3.2.5.	Vsebina EPN	416
3.2.6.	Sorazmernost	417
3.2.7.	Postopek EPN	418
3.2.7.1.	Slovenija kot izvršitvena država	419
3.2.7.2.	Slovenija kot odreditvena država	421
3.2.8.	Uporaba drugega ukrepa	422
3.2.9.	Zavrnitveni razlogi	424
3.2.10.	Časovni roki in posredovanje dokazov	426
3.2.11.	Načelo specialnosti	428
3.2.12.	Pravna sredstva	428
3.2.13.	Stroški	430
3.2.14.	Začasni ukrepi	430
3.2.15.	Posebne določbe za nekatere preiskovalne ukrepe ...	432
3.3.	Pridobivanje elektronskih dokazov	432
3.3.1.	Splošno o problematiki	432
3.3.2.	Predvideni sistem neposrednih nalogov	434
3.3.3.	Neenotnost sistema hrambe elektronskih podatkov med državami članicami EU	437
3.4.	Dopustnost dokazov, pridobljenih v tujini	442
3.4.1.	Splošno o problematiki v tujini pridobljenih dokazov	442
3.4.2.	Narava organa, ki v tujini odreja ukrepe	444
3.4.3.	Temeljne ustavne pravice obdolženca v kazenskem postopku	446

III. Harmonizacijske direktive o pravicah obdolžencev v kazenskih postopkih	450
1. Direktiva 2010/64/EU o pravici do tolmačenja in prevajanja v kazenskih postopkih	451
2. Direktiva 2012/13/EU o pravici do obveščeniosti v kazenskem postopku	454
3. Direktiva 2013/48/EU o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku	461
4. Direktiva (EU) 2016/343 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku	467
5. Direktiva (EU) 2016/800 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku ..	472
6. Direktiva (EU) 2016/1919 o brezplačni pravni pomoči za osumljene in obdolžene osebe v kazenskem postopku ter za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijete	475
IV. Evropsko javno tožilstvo (EJT)	477
1. Splošno	477
2. Koncept okrepljenega sodelovanja	479
3. Sestava EJT	480
3.1. Centralna raven	481
3.2. Decentralizirana raven	484
4. Pristojnost	486
4.1. Stvarna pristojnost	486
4.2. Krajevna in osebna pristojnost	489
4.3. Izvajanje pristojnosti	490
4.3.1. Informacija o kaznivem dejanju	491
4.3.2. Uvedba preiskave in možnost prevzema od nacionalnih organov	492
5. Izvajanje preiskave	494
5.1. Preiskovalni ukrepi	495
5.2. Čezmejne preiskave	496
5.3. Zaključek preiskave	500
6. Pregon	500
6.1. Odstop zadeve in prenos postopka na nacionalne organe	500
6.2. Pregon pred nacionalnim sodiščem	501
6.3. Poenostavljeni postopki	502
6.4. Opustitev zadeve	503

7.	Procesna jamstva	503
7.1.	Pravice obdolženca	503
7.2.	Sodni nadzor	504
8.	Bodoči izzivi EJT	507
8.1.	Vprašanje demokratičnega nadzora	507
8.2.	Problemi prenosa EJT v slovenski sistem glede pravic obdolženca	508
8.2.1.	Ni sodne preiskave ne glede na zagroženo kazen (a165.a člen ZKP)	509
8.2.2.	ZKP-O spreminja razmerje med (preiskovalnim) sodnikom in tožilcem	509
	Literatura in pravni viri	511
	Knjige, monografije, komentarji in strokovni članki	511
	Pravni viri	526
	Judikatura	535
	Imensko in stvarno kazalo	555
	Recenziji	565

Recenziji

Pristupanjem svake države pa i Slovenije u Europsku uniju došlo je do bitnih promjena unutar nacionalnog kaznenog prava i kaznenog postupka s obzirom na načelo nadređenosti prava Europske unije u odnosu na nacionalno pravo i obveze implementacije i primjene prava Europske unije u nacionalnom kaznenopravnom poretku. Posljedično nacionalno kazneno procesno pravo država Europske unije nije moguće tumačiti i primjenjivati izvan europskog konteksta. Stoga su autori dr. Zlatan Dežman i dr. Anže Erbežnik u novi monografiji uz razvoj, izvore, temeljne pojmove, institute i načela slovenskog kaznenog procesnog prava značajan dio sadržaja posvetili i kaznenom procesnom pravu Europske unije što je vidljivo i iz samog naslova djela. Gotovo trećina monografije odnosi se upravo na tu tematiku uključujući povijesni razvoj, načelo uzajamnog priznanja, procesne EU direktive i Ured europskog javnog tužitelja. Pri tome autori ne ostaju samo na teorijskoj razini i normativnoj razini već su uključili i jurisprudencijsku razinu prikazujući odluke Suda Europske unije i odluke slovenskih sudova. Knjiga je nastavak uspješnog zajedničkog rada ove dvojice vrsnih slovenskih kazneno procesnopravnih stručnjaka i vrijednih znanstvenika čiji rezultat smo već imali prilike vidjeti u njihovoj prvoj kooautorskoj vrlo opsežnoj knjizi o slovenskom kaznenom procesnom pravu, koju su javnosti predstavili 2003. godine, a u kojoj su prikazali i radove kaznenopravnih znanstvenika iz regije kao što su Bayer, Krapac, Vasiljević, Vodinelić, Dimitrijević i drugi, a uveli su i europsku i svjetsku dimenziju prikazujući najvažnije odluke Europskog suda za ljudska prava i Vrhovnog suda SAD.

Nova monografija je također rezultat temeljitog, slojevitog i sveobuhvatnog pristupa autora u predstavljanju kaznenoprocenih sadržaja u kojem su se fokusirali na slovensko pravo i pravo Europske unije. Knjiga se sastoji od sedam različitih poglavlja koja vode čitatelje kroz tri glavna povijesna tipa kaznenog postupka – optužni, istražni i mješoviti, zakonodavni razvoj slovenskog kaznenog procesnog prava od 19. do 21. stoljeća s posebnim osvrtom na novele pozitivnog ZKP iz 1995. godine, zatim aspekte, metode, pomoćne discipline znanosti kaznenog procesnog prava. Od teorije kaznenog procesnog prava u užem smislu monografija sadrži temeljne pojmove i definicije kaznenog procesnog prava, njegove unutarne i vanjske izvore s osvrtom na utjecaj sudske prakse, metode tumačenja kaznenoprocenih propisa, temporalno, prostorno i personalno važenje propisa te nadležnost kaznenih sudova. Ključni i najvažniji dio knjige, ako se

to može i reći za ovu knjigu, su načela kaznenog procesnog prava koja autori prikazuju vrlo strukturirano i temeljito te koja otkrivaju svu kompleksnost, ustavnu senzitivnost i povezanost tijeka kaznenog postupka, dokaznog prava i organizacije sudova sa pravičnim postupkom i temeljnim ljudskim pravima. Pri tom se prikazana teorija reflektira i kroz sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, Suda Europske unije, stranih sudova (na primjer Vrhovni sud SAD) i slovenskih sudova. Kod prikaza pravne stečevine EU u području kaznenog procesnog prava autori daju sveobuhvatan prikaz zakonodavnog procesa na razini EU s posebnim osvrtom na nove, gotovo revolucionarne zakonodavne instrumente i ustanove poput Europskog istražnog naloga i Ureda europskog javnog tužitelja, a u njihovoj interpretaciji naglasak je na značenju koja im je izvorno dao europski zakonodavac. Prikaz primjene kaznenopravnih instituta kroz relevantnu sudsku praksu ima za cilj dati odgovor na neke praktične dileme s kojima se pravnici suočavaju a koje zakonodavstvo nije sasvim razjasnilo u smislu praktičke primjenljivosti propisa, npr. analiza primjene europskog uhidbenog naloga ili prikaz praktičnih posljedica presumpcije nedužnosti kao što je pravo na šutnju i „Miranda“ upozorenja. Navedeni pristup je odraz iskustva obojice autora koji nisu aktivni samo na znanstvenom području. Dr. Dežman više je od četrdeset godina kaznenopravni sudac, a dr. Erbežnik više od desetljeća radi izravno na izradi kaznenog zakonodavstva EU. Autori koriste opsežnu literaturu kaznenog procesnog prava na slovenskom, hrvatskom, engleskom, njemačkom i francuskom jeziku kao i sudsku praksu ustavnih, vrhovnih te europskih sudova prateći suvremeni znanstveni razvoj ove grane prava.

Monografija predstavlja ne samo udžbenik iz kaznenog procesnog prava već je zbog svoje znanstvene metodologije i sadržaja i važan znanstveni doprinos razvoju slovenske kaznenopravne znanosti kao i znanosti kaznenog prava Europske unije. Stoga autorima treba čestitati na ključnom znanstvenom doprinosu u području kaznenog procesnog prava te svesrdno preporučam objavu ove monografije.

prof. dr. sc. Zlata Đurđević
Pravni fakultet u Zagrebu

Zagreb, 13. travnja 2021

Nova monografija avtorjev dr. Anžeta Erbežnika in dr. Zlatka Dežmana je temeljno delo s področja kazenskega procesnega prava. Avtorja v obsežnem delu z več kot 1300 opombami pod črto z navedbami domače in tuje literature ter judikature izčrpno predstavljata uvodno tematiko kazenskega procesnega prava. Iz dela jasno izhaja, da je knjiga del celovitega sistema, ki ga načrtujeta avtorja, in je njegov prvi del. Že uvodoma je treba poudariti, da delo bistveno presega časovne, krajevne in zgolj formalnopravne okvire slovenskega kazensko procesnopravnega sistema, saj poglobljeno predstavlja zgodovinski in idejni razvoj kazenskega postopka in ga jasno umesti tudi v aktualni evropski kontekst. V tem smislu je knjiga tudi delo s področja človekovih pravic in prava EU na splošno in kazenskega (procesnega) prava EU posebej.

Monografija je razdeljena na osem poglavij. V formalnem in vsebinskem smislu ustreza vsem zahtevam izvirnega znanstvenega dela. Podan je obširen in podroben prikaz zgodovinskih tipov kazenskega postopka s tipičnimi zakoni kot njihovimi predstavniki, prikaz zakonodaje, ki je veljala v zadnjih 150 letih na ozemlju RS, virov kazenskega procesnega prava z močnim poudarkom na sodbah Sodišča EU kot formalnem viru po sistemu precedensa, pravil glede veljavnosti z opisom nekaterih modemih trendov (na primer *locus regit actum* in *forum regit actum*), temeljnih načel skozi njihovo uporabo v praksi s sodbami Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) ter podroben prikaz treh temeljnih elementov kazenskega procesnega prava EU, in sicer instrumentov vzajemnega priznavanja (na primer evropski nalog za prijete in predajo), harmonizacijskih direktiv glede pravic obdolženca in novih pravosodnih evropskih agencij (Evropsko javno tožilstvo).

Knjiga je nadaljevanje prvega celovitega sistema kazenskega procesnega prava obeh avtorjev iz leta 2003. V njej je ustrezno upoštevano, da se je v vmesnem času pravni položaj Slovenije bistveno spremenil, zlasti zaradi pristopa k EU ter številnih novih instrumentov Sveta Evrope in judikature ESČP, ki so bili sprejeti od takrat. Pravni sistem je postal tudi na področju kazenskega procesnega prava bistveno bolj kompleksen, kar med drugim pomeni, da morajo vsi deležniki, od snovalcev politik prek organov odkrivanja in pregona kaznivih dejanj do sodišč in strank v kazenskih postopkih, redno spremljati tudi dogajanje na ravni EU, Sveta Evrope in širše. Monografija v tem pogledu na pregleden način z opombami pod črto povezuje teorijo kazenskega procesnega prava s sodno prakso. Ni samo učbenik, je v prvi vrsti poglobljeno znanstveno delo kazenskega procesnega prava, namenjeno tako študentom kot praksi in znanstvenemu raziskovanju. Zato gre v podrobnosti, na primer v zgodovinskem delu, kjer se avtorja ne zadovoljita s sekundarnim citiranjem, temveč se po možnosti navežeta na tuj izvirnik (na primer izrecno navajanje členov tipičnih

zakonikov inkvizitornega postopka, kot so *Constitutio Criminalis Carolina*, bavarski kazenski zakonik, *Ordonnance criminelle*, analiza knjige T. Mommsena itd.). Nadalje so temeljni pojmi kazenskega procesnega prava, na primer njegovi viri in veljavnost, predstavljeni primerno poglobljeno ob spremljajoči kritični analizi z navezavo na kazensko pravo EU in instrumente Sveta Evrope. Tako knjiga vsebuje pregled judikature ESČP in Sodišča EU v povezavi na primer s temeljnimi načeli kazenskega postopka, kot so domneva nedolžnosti, neodvisnost sodnika, načelo iskanja materialne resnice itd.

Posebna dodana vrednost je celovit prikaz kazenskega procesnega prava EU v zadnjem poglavju knjige. Tako je mogoče najti obširno predstavitev instituta evropskega naloga za prijetje in predajo s sodno prakso Sodišča EU in slovenskih sodiš. Prav tako je obravnavan evropski preiskovalni nalog kot instrument, ki v Sloveniji še ni bil dovolj podrobno analiziran, čeprav je glavni instrument čezmejnega pridobivanja dokazov. Vključen je tudi prikaz popolnoma novega Evropskega javnega tožilstva, ki je tik pred začetkom delovanja, s kritično analizo njegovega prenosa v slovenski pravni red.

Recenzijo naj sklenem z mislijo, da monografija dosega raven resnega znanstvenega dela, ki v slovenskem prostoru analizira kazensko procesno pravo na ravni evropskih monografij mnogo večjih držav. Pri tem ustrezno odraža izkušnje obeh piscev v znanstveno-publicistični sferi v kombinaciji s praktičnim sodnim delom oziroma delom v osrednjih institucijah Evropske unije. Kot visoko kakovostno delo se bo gotovo ne bo znašlo le na policah in delovnih mizah teoretikov, temveč bo, upajmo, tudi vsakdanji pripomoček študentom, snoalcem kazenskoprocesnopравnih politik in vsem deležnikom v sistemu kazenskega pravosodja, predvsem sodnikom, tožilcem in zagovornikom.

izr. prof. dr. Marko Bošnjak,
Evropska pravna fakulteta

Ljubljana, 14. aprila 2021